

al melding van de oprichting van het Nationaal Comité voor Economische Samenwerking en van de poging van het NVV om alle vakbondsleden in één vakcentrale samen te brengen. Wij voegen hieraan toe dat nog in mei op initiatief van het RKWV een 'Orgaan van overleg in arbeidszaken' opgericht werd waartoe aanvankelijk alleen de grote vakcentrales en de centrales van werkgevers behoorden¹ (die laatsten met in totaal ca. vierduizend leden), later ook de drie middenstandsbonden (ca. vijftigduizend leden) en drie grote landbouw-organisaties: het Koninklijk Nederlands Landbouwcomité, de Katholieke Nederlandse Boeren- en Tuindersbond en de Christelijke Boeren- en Tuindersbond in Nederland (samen met ongeveer honderdvijftigduizend leden). 'Landbouw en Maatschappij' had men in die samenwerking niet betrokken. Als voorzitter van het Orgaan van overleg in arbeidszaken trad een katholiek parlementariër op, mr. dr. L. G. Kortenhorst, als secretaris een liberaal, mr. dr. B. C. Slotemaker. Men ziet: aan de identiteit der organisaties werd niet getornd – wel was het gemakkelijk voor dr. Hellwig dat hij zijn wensen via dat Orgaan van overleg aan alle organisaties kenbaar kon maken; Hellwig was al bij de constituerende vergadering aanwezig.

De wens om de oude gescheidenheid te overwinnen, leefde sterk bij het college van secretarissen-generaal, maar vermoedelijk bij geen der leden sterker dan bij de secretaris-generaal van onderwijs, kunsten en wetenschappen, prof. van Poelje. Deze zag het als een 'noodzakelijkheid om op elk gebied een overkoepeling te vinden van nationale eenheid, terwijl', zo betoogde hij eind juli, 'de verschillende individuele vrijheid in zekere mate gewaarborgd blijft.'² Dat kwam dus neer op bevordering van eenheid met handhaving van de kenmerken der eendracht – een innerlijk-tegenstrijdige doelstelling bij welker verwezenlijking van Poelje dan ook allerlei moeilijkheden kreeg. Die deden zich met name op de sector van het onderwijs voor waar de protestantse en katholieke organisaties zich al in de zomer van '40 tegen het eenheidsstreven gingen verzetten – een verzet waartegen van Poelje begin augustus als verweer aanvoerde dat hij 'tenslotte 'in dienst' van de Duitsers was.'³ Op dit gebied vloeide uit zijn initiatieven niet meer voort dan dat in de herfst (van Poelje zat toen al bij de gijzelaars in het kamp Buchenwald) het Algemeen Nederlands Onderwijzers Verbond opgericht

¹ Dat waren er vier: het Verbond van Nederlandse Werkgevers, het Verbond van Protestants-Christelijke Werkgevers in Nederland, de Algemene Katholieke Werkgeversvereniging en het Rooms-Katholiek Verbond van Werkgevers-vakverenigingen. ² Csg: Notulen, 31 juli 1940. ³ G. A. van Poelje: 'Memorabilia injuriarum' (1942), p. 5.